

Nr 74

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.
(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 60, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1955/56 till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen beräkna ett förslagsanslag av 365 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 68, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 21 januari 1955, föreslagit riksdagen att till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 365 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boo m. fl.* (I: 394) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagård m. fl.* (II: 490), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 68 måtte uttala, att frågan om fortsatt statligt bidrag till landsantikvarietjänsten i Borås torde få upptagas till prövning i anslutning till nuvarande innehavarens avgång från tjänsten.

Beträffande den av departementschefen förebragta utredningen, i den mån den icke medtagits i utskottets redogörelse, får utskottet hänvisa till ovannämnda statsrådsprotokoll.

Inledning

I de flesta län har sedan åtskilliga år funnits anställda tjänstemän med titeln landsantikvarie, vilka inom sina verksamhetsområden utövar ledningen av den kulturminnesvårdande verksamheten samt därjämte har till uppgift att tillse att gällande författningar rörande kulturminnesvården m. m. efterlevs. Landsantikvarierna är anställda hos fornminnesföreningar eller hembygdsförbund inom respektive län eller landskap, men till deras

avlöning lämnas bidrag av statsmedel. Under 1920- och 30-talen bildades genom anslag av lotterimedel inom de flesta län särskilda lönefonder, vilkas avkastning skulle användas för landsantikvariens avlöning. Då lönefonderna icke erhöi en sådan storlek, att avkastningen blev tillräcklig för att bestrida landsantikvariens hela avlöning, har från och med budgetåret 1945/46 direkta bidrag av statsmedel lämnats för utfyllnad av lotterimedelsavkastningen. Enligt nu gällande villkor för statsbidragsgivningen för nämnda ändamål skall iakttagas, att statsbidraget jämte avkastningen av vederbörande lönefond uppgår till två tredjedelar av avlöningsbeloppet, dock att summan av lönefondsavkastningen och statsbidraget icke må per år överstiga 11 968 kronor för varje befattningshavare. Ansökan om statsbidrag ingives till riksantikvarieämbetet, som har att pröva ansökningen och avgöra statsbidragets storlek i varje särskilt fall. Landsantikvariens lön bestrides således till två tredjedelar av statsmedel, medan vederbörande huvudmannorganisation har att svara för den återstående tredjedelen. Med landsantikvarie har i bidragshänseende jämställts föreståndaren för museet i Varberg. Statens bidrag är föranlett av att landsantikvarierna har att handlägga ett stort antal frågor av rikskaraktär. Då dessa »statliga» arbetsuppgifter för landsantikvarierna under årens lopp vuxit i antal och betydenhet, har det synts motiverat med en översyn av statens bidrag till landsantikvarieorganisationen. Denna översyn har verkställts av särskilda sakkunniga, *landsantikvarieutredningen*, som den 13 juli 1954 avgivit betänkande i ämnet (SOU 1954: 26). I enlighet med sitt uppdrag har de sakkunniga jämväl behandlat vissa frågor av organisatorisk och administrativ karaktär.

Landsantikvarieutredningens förslag

I fråga om huvudmannskapet för landsantikvarierna föreslår utredningen, att läns- eller landskapsorganisationer inom kulturminnesvårdens eller hembygdsvårdens område liksom hittills skall utöva huvudmannskap. Utredningen understryker, att det är genom de nuvarande huvudmännens insatser som organisationen på här ifrågavarande område vuxit upp.

Landsantikvarierna bör även framdeles vara anställda av dylika organisationer och vid sidan av sin landsantikvarietjänst i förekommande fall även fungera som chefer för läns- eller landskapsmuseer. Utredningen öppnar emellertid därtill en möjlighet för landsting att övertaga huvudmannskapet, då särskilda skäl kan anses föreligga. Vidare antyder utredningen, att i vissa fall en framkomlig utväg måhända är, att läns- eller landskapsorganisation, som äger centralt museum, överlåter detta till en stiftelse, vilken i så fall även bör fungera som huvudman för landsantikvariens. Eftersom i ett par län s. k. kulturminnesråd har fungerat som huvudman för

vederbörande landsantikvarier vill utredningen icke motsätta sig att dylika råd även framdeles utövar huvudmannaskap, även om erfarenheterna härav icke är enbart gynnsamma.

För att de nuvarande huvudmannaorganisationerna på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra sina förpliktelser som huvudmän erfordras vissa förbättringar av deras organisatoriska förhållanden, liksom åtgärder för en stabilisering av deras ekonomi.

Då till organisationerna måste utgå såväl statsbidrag som fortlöpande, icke obetydliga anslag från landsting och städer eller eventuellt andra korporationer och organisationer, förefaller det utredningen naturligt, att vederbörande länsstyrelse samt landsting och städer, som kontinuerligt lämnar större anslag till organisationens verksamhet inom länet, skall vardera utse en ledamot i huvudmannaorganisationens styrelse, varjämte landsantikvariern också bör ingå som ledamot av styrelsen. I övrigt lämnas frihet för organisationen att bestämma om styrelsens sammansättning. Enligt utredningens förslag skall vidare finnas ett förvaltningsutskott, som närmast under styrelsen bär ansvaret för organisationens ekonomi och förvaltning. I förvaltningsutskottet skall ingå två inom styrelsen därtill särskilt utsedda ledamöter samt länsstyrelsens, landstingets och städernas representanter i styrelsen. Ordförande och vice ordförande i förvaltningsutskottet utses av styrelsen. Organisationens räkenskaper skall granskas av minst två revisorer, av vilka länsstyrelsen utser den ene. I sådana fall, då en huvudmannaorganisation bedriver verksamhet inom flera län, överlåtes åt Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser angående representationen i styrelse, förvaltningsutskott och revision.

Utredningen anser, att riksantikvarieämbetets nuvarande inspektionsrätt över huvudmannaorganisationernas verksamhet bör bibehållas. Likaså bör gällande bestämmelser om att museiföremål och arkivalier skall förvaras i av riksantikvarieämbetet godkända lokaler och att sådana föremål icke må utan medgivande av ämbetet avhändas organisationen kvarstå oförändrade.

I fråga om rikets indelning i landsantikvariedistrikt föreslår utredningen, att distrikten i princip skall sammanfalla med länen. I enlighet härmed bör den nuvarande landsantikvaretjänsten i Borås för södra delen av Älvsborgs län (Sjuhäradsbygden) indragas, när den nuvarande landsantikvariern därstädes lämnar sin befattning. Utredningen tillstyrker delning av Skånes nuvarande landsantikvariedistrikt genom inrättande av en ny tjänst för Kristianstads län. Den nuvarande landsantikvariern i Skåne bör framdeles ha Malmöhus län som arbetsområde. Vidare bör Stockholms län kunna bilda ett eget distrikt. Ett flertal framställningar om delning av vissa större län i två landsantikvariedistrikt avstyrkes. Landsantikvariern bör i regel vara stationerad i residensstaden inom vederbörande län, men Kungl. Maj:t bör kunna förordna om annan stationeringsort, om skäl därtill föreligger.

Beträffande landsantikvariernas arbetsuppgifter föreslår utredningen, att de statliga eller i huvudsak statliga arbetsuppgifterna författningsmässigt regleras, medan de icke-statliga arbetsuppgifterna klarlägges i instruktionerna, som utfärdas av vederbörande huvudman och underställes riksantikvarieämbetet för godkännande.

Som kompetensvillkor för innehav av landsantikvarietjänst föreslås i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande föreskrifter fil. lic.-examen i något av ämnena nordisk och jämförande fornkonst, nordisk och jämförande folklivsforskning samt konsthistoria med konstteori, vid de centrala kulturminnesvårdande institutionerna och provinsmuseerna förvärvat kompetens i kulturminnesvård och musealt arbete samt dokumenterad organisationsförmåga och allmän lämplighet för yrket.

I fråga om själva anställningsförfarandet bör liksom hittills lediga tjänster sökas hos huvudmannen, vilken därefter har att till tjänsten utse en av de sökande, som av riksantikvarieämbetet förklarats kompetent att inneha densamma. I motsats till vad nu gäller föreslås ämbetet erhålla rätt att uppföra tre sökande på förslag, om ämbetet finner skäl härför. Styrelsen blir dock icke bunden vid förslaget utan äger att fritt välja bland de kompetensförklarade sökandena.

Beslut om tillsättning av landsantikvarietjänst skall kunna få överklagas hos riksantikvarieämbetet och ämbetets beslut i sin tur kunna underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Utredningen anser, att landsantikvarierna bör erhålla en mera tryggad anställningsform och förordar i detta syfte, att landsantikvariefattning tillsättes medelst förordnande tills vidare. Ett eventuellt entledigande bör enligt utredningens mening alltid föregås av skriftlig uppsägning. Har befattningshavaren under tre på varandra följande år oförvitligt tjänstgjort i en och samma befattning, må han dock icke så länge huvudmannen åtnjuter statsbidrag, skiljas från sin befattning, såvida inte riksantikvarieämbetet på grund av omorganisation eller liknande omständigheter medger uppsägning eller anledning föreligger till entledigande av disciplinära skäl.

Med hänsyn till omfattningen av de statliga arbetsuppgifterna föreslås avsevärt förbättrade statsbidrag till landsantikvarieorganisationen, dock enbart till avlöningar till landsantikvarierna och vetenskapligt utbildade medhjälpare (amanuenser). En utgångspunkt för statsbidraget bör vara, att landsantikvariernas avlöning, vilken släpat efter under de senare åren, återanpassas till löneläget för förste antikvarie vid statens historiska museum (Ca 31).

Utredningen föreslår, att statsbidraget till huvudmännen uppdelas i *dels* ett *grundbidrag* till landsantikvariens avlöning, motsvarande 66 $\frac{2}{3}$ procent av lönen i 33 löneklassen å vederbörande ortsgrupp och *dels* ett *tilläggsbidrag*, innebärande antingen en höjning av grundbidraget upp till högst

90 procent av landsantikvarielönen eller ock 50 procent av lönen till en amanuens, beräknad efter 23 löneklassen å vederbörande ortsgrupp.

För Gotlands län föreslås specialbestämmelser, enligt vilka huvudmännen därstädes kan erhålla statsbidrag för anställande av en antikvarie med högst 90 procent av de kontanta löneförmåner, som skulle ha utgått till en å vederbörande ort stationerad statlig tjänsteman med placering i löneklassen nr 27 i statens löneplan nr 1. Villkoren blir i huvudsak desamma som för amanuensbidraget med det undantaget att lön och kompetens skall motsvara vad som gäller för antikvarie hos riksantikvarieämbetet. Vidare förordas, att 15 000 kronor ställes till ämbetets förfogande att disponeras för utbetalande av gottgörelser till museer, vilkas tjänstemän utan särskild ersättning härför av ämbetet anlitas för statliga arbeten inom kulturminnesvården.

Det nu utgående statsbidraget till avlöning åt föreståndaren vid museet i Varberg föreslås upphöra, när den nuvarande innehavaren av tjänsten lämnar sin befattning.

Utredningen förordar att anslutning till statens pensionsanstalt medges för amanuenser liksom för antikvarien i Gotlands län.

Vad angår gäldandet av kostnaden för resor vid landsantikvariens tjänstutövning anser utredningen, att dessa bör bestridas av riksantikvarieämbetet, om ämbetet beordrat förrättningen, medan i de fall annan statlig myndighet påkallat landsantikvariens medverkan, kostnaderna bör gäldas av denna myndighet eller genom dess försorg. I andra fall bör dessa utgifter bestridas av huvudmannaorganisationen eller av den, som påkallat landsantikvariens medverkan.

Avkastningen av lönefonderna skall i första hand avräknas vid statsbidragets fastställande. Huvudman bör emellertid medgivas möjlighet att överlämna av honom ägd lönefond till förvaltning av statskontoret med rätt för statsverket att disponera avkastningen.

Utredningen har förutsatt, att slutregleringen av statsbidraget skall äga rum först efter budgetårets utgång. Med beaktande av att bidragen från landsting och städer utbetalas till huvudmännen efter ingången av varje nytt kalenderår, synes det påkallat att för dessa öppna möjligheter att utfå ett förhållandevis rikligt tillmätt förskott under höstmånaderna.

Slutligen ifrågasätter utredningen, om icke tjänstetiteln landsantikvarie bör utbytas mot länsantikvarie.

Remissyttranden

Beträffande de yttranden, som avgivits över sakkunnigbetänkandet, hänvisas till propositionen.

Departementschefen

Departementschefen, som ansett lämpligt, att proposition nu förelades riksdagen om nya grunder för statens bidrag till landsantikvarieorganisationen och att denna proposition i huvudsak byggdes på utredningens förslag, har emellertid i vissa frågor förordat andra lösningar och i ärendet anfört följande.

I fråga om **h u v u d m a n n a s k a p e t** för landsantikvarierna är jag ense med utredningen, att läns- eller landskapsorganisationer inom kulturminnesvårdens område liksom hittills skall vara huvudmän. De av utredningen antydda möjligheterna att låta landsting eller särskild stiftelse övertaga huvudmannaskapet torde enligt min mening icke böra komma till användning annat än i rena undantagsfall, vilka jag förutsätter kommer att underställas Kungl. Maj:ts prövning. I övrigt vill jag uttala min anslutning till utredningens uppfattning, att det bör ankomma på de lokala krafterna att själva bestämma om eventuella nybildningar eller ombildningar av organisationer för utövande av huvudmannaskap för landsantikvarierna.

Vad därefter beträffar de av utredningen föreslagna anordningarna till förstärkning av huvudmännens organisation anser jag mig i stort sett kunna godtaga vad utredningen föreslagit i fråga om **s t y r e l s e n s s a m m a n s a t t n i n g**. Jag förordar sålunda att i huvudmannaorganisationens styrelse obligatoriskt skall ingå en av länsstyrelsen förordnad ledamot, en av vederbörande landsting vald ledamot, i förekommande fall en ledamot, utsedd av varje stad (kommun), som fortlöpande lämnar större ekonomiskt bidrag till organisationen, samt landsantikvarien. I övrigt torde organisationen böra lämnas frihet att bestämma styrelsens sammansättning.

Jag biträder också utredningens förslag, att inom styrelsen alltid skall finnas ett **f ö r v a l t n i n g s u t s k o t t** med uppgift att närmast under styrelsen svara för organisationens ekonomi och förvaltning ävensom att uppgöra förslag till inkomst- och utgiftsstat samt till förvaltningsberättelse. I fråga om förvaltningsutskottets sammansättning har utredningen föreslagit, att utskottet skulle bestå av styrelsens länsstyrelse-, landstings- och stadsrepresentanter samt två andra inom styrelsen utsedda ledamöter. Jag är icke övertygad om att förvaltningsutskottet alltid skulle kunna få den lämpligaste sammansättningen med tillämpning av de av utredningen föreslagna, delvis automatiska reglerna. Bäst torde vara att icke alltför mycket begränsa styrelsens frihet härvidlag. För egen del vill jag förorda, att förvaltningsutskottet skall bestå av 5—7 inom styrelsen därtill utsedda ledamöter. Jag förutsätter härvid, att som regel huvudbidragsgivarna skall bli representerade i utskottet. För att utskottet skall vara beslutsmässigt bör fordras, att minst halva antalet ledamöter är närvarande. I övrigt bör för utskottet i anslutning till utredningens förslag gälla, att personliga suppleanter får utses för ledamöterna, att utskottets ordförande och vice ordförande väljes av styrelsen, att ärendena avgöres genom omröstning samt att ordföranden vid lika röstetal har utslagsrätt.

I fråga om **r e v i s i o n** av styrelsens räkenskaper har utredningen för-

ordat, att dessa skall granskas av minst två revisorer, av vilka länsstyrelsen skulle utse en. Härefter har jag ingen erinran.

Vad jag nu förordat rörande styrelse, förvaltningsutskott och revision tar närmast sikte på sådana fall, då organisationens verksamhetsområde omfattar ett län. Kungl. Maj:t torde få meddela erforderliga föreskrifter rörande de avvikelser härvidlag, som må finnas erforderliga om organisationens verksamhetsområde omfattar flera län.

I fråga om riksantikvarieämbetets inspektionsrätt över huvudmannorganisationerna samt beträffande föreskrifterna om förvaring och avhållande av museiföremål och arkivalier ifrågasätter jag, liksom utredningen, ingen ändring.

Som utredningen konstaterar har utvecklingen lett till att landsantikvariedistriktet i regel kommit att sammanfalla med länen. För närvarande utgör emellertid Skåne ett distrikt, Älvsborgs län är uppdelat i två distrikt, och Stockholms län saknar landsantikvarie. Jag ansluter mig till utredningens uppfattning, att landsantikvariedistriktet i regel bör sammanfalla med länen. I enlighet härmed bör Skåne delas upp i två distrikt, ett för Malmöhus län och ett för Kristianstads län. Den nuvarande landsantikvarien för Skåne torde framdeles böra inneha befattning som landsantikvarie i Malmöhus län, medan en ny landsantikvariebefattning inrättas för Kristianstads län. Beträffande Älvsborgs län torde uppdelningen på två distrikt böra upphöra, då den nuvarande landsantikvarien för södra delen av länet (Sjuhäradsbygden) lämnar sin befattning. Med hänsyn till vad som anförts från länsstyrelserna i Uppsala och Södermanlands län samt Upplands fornminnesförening och Södermanlands hembygdsförbund anser jag mig icke för närvarande böra förorda inrättande av något särskilt av Stockholms län bestående landsantikvariedistrikt. I likhet med utredningen anser jag, att landsantikvarien i regel bör vara stationerad i den stad, där länsstyrelsen har sitt säte.

I fråga om landsantikvariernas arbetsuppgifter ansluter jag mig i stort sett till utredningens förslag. Jag anser mig dock böra understryka riksantikvarieämbetets uttalande, att landsantikvariernas uppgifter beträffande naturskyddet bör begränsas till att avse skyddet av kulturlandskapet, medan de rent naturvetenskapliga sidorna av naturskyddet bör ankomma på andra organ. Vid den slutliga redigeringen av bestämmelserna i ämnet torde även viss hänsyn böra tagas till den i övriga remissyttranden framförda kritiken, i huvudsak såsom den utformats av svenska museimannaföreningen, innebärande att landsantikvariens samarbete icke bör vara begränsat till statliga myndigheter. En bestämmelse av innebörd, att huvudman har att tillse, att landsantikvarien icke betungas med göromål för organisationen i sådan utsträckning, att svårigheter yppar sig för honom att fullgöra de åligganden för statens räkning, som *skäligen* ankommer på honom, torde dock icke böra saknas.

Mot de av utredningen föreslagna villkoren för behörighet till befattning som landsantikvarie har jag ingen erinran.

I fråga om tillsättningsförfarandet anser jag mig böra framhålla angelägenheten av att riksantikvarieämbetet vid bedömning av sökandes kompetens och vid upprättande av förslag till landsantikvariebefattning samråder med nationalmuseum och nordiska museet. Över ämbetets beslut i kompetensfrågor och frågor om tjänsteförslag torde besvär i vanlig ordning kunna anföras hos Kungl. Maj:t. Att, såsom utredningen

föreslagit, dessutom införa besvärsmått för sökanden över huvudmannastyrrelsens beslut om tjänstetillsättning torde enligt min mening icke böra ifrågakomma. I övrigt har jag ingen annan erinran mot det av utredningen föreslagna tillsättningsförfarandet, än att ansökningstiden bör begränsas till tre veckor från kungörandet.

Den av utredningen föreslagna anledningen till entledigande av landsantikvarie »av disciplinära skäl» torde böra ändras till »på grund av tjänstefel». Jag förutsätter att det skall vara riksantikvarieämbetet, som konstaterar förhandenvaron av dylik anledning, innan den kan återopas av huvudmannen. I övrigt har jag ingen erinran mot vad utredningen föreslagit i fråga om landsantikvaries anställningsform.

Det av utredningen föreslagna statsbidragssystemet anser jag mig böra godtaga med följande ändringar. Enligt min mening bör huvudregeln vara, att till varje landsantikvariedistrikt statsbidrag till landsantikvariens avlöning utgår med 90 procent av de kontanta löneförmåner, som utgår till en å vederbörande ort stationerad statlig tjänsteman med placering i 33 löneklassen å löneplan nr 1. Vidare bör efter medgivande av riksantikvarieämbetet statsbidrag få utgå till avlönande av högst en amanuens i varje landsantikvariedistrikt. Övervägande skäl talar enligt min mening för att dylikt medgivande skall ges med giltighet tills vidare och utan årlig omprövning. Statsbidraget till amanuenslönen torde böra utgå med 50 procent av de kontanta löneförmåner, som utgår till en å vederbörande ort stationerad statlig tjänsteman med placering i 23 löneklassen å löneplan nr 1. Utgår statsbidrag till avlönande av amanuens, bör statsbidraget till landsantikvariens avlöning alltid minskas till 66 2/3 procent av förutnämnda bidragsunderlag. Enligt utredningens förslag skulle bland statsbidragsvillkoren upptagas, att landsantikvarien skulle av huvudmannen tillförsäkras minst de kontanta löneförmåner, som enligt gällande bestämmelser tillkommer en statlig tjänsteman med placering i lönegrad Ca 31. Något dylikt villkor torde icke böra uppställas. Icke heller synes påkallat att bibehålla riksantikvarieämbetets nuvarande prövningsmått i fråga om avlöningen.

För kulturminnesvården å Gotland torde som utredningen förordad böra, utöver statsbidrag enligt vanliga regler, medgivas ett särskilt statsbidrag till avlönande av antikvarie. Detta bidrag torde böra utgå med 90 procent av löneförmånerna i 27 löneklassen å löneplan nr 1.

I det föregående har jag förordad, att uppdelningen av Älvsborgs län på två landsantikvariedistrikt skall upphöra, då den nuvarande landsantikvarien i Borås avgår från sin tjänst. Intill dess så sker torde statsbidrag till Borås-tjänsten böra utgå enligt oförändrade grunder. Till landsantikvarietjänsten i Vänersborg bör statsbidrag utgå enligt de grunder jag nyss förordad för landsantikvarietjänster i allmänhet.

Statsbidraget till museiföreståndaren i Varberg torde böra utgå enligt oförändrade grunder, så länge den nuvarande föreståndaren kvarstår i sin tjänst. Vid hans avgång ur tjänsten torde få till prövning upptagas frågan, huruvida och på vad sätt fortsatt statligt bidrag till Varbergs museum skall utgå.

I likhet med utredningen vill jag förordad, att anslutning till statens pensionsanstalt medges för den särskilde antikvarien å Gotland och för amanuenser.

Vad utredningen föreslagit rörande resekostnadsersättning och trakta-

mente samt bestridande av kostnaderna härför ävensom angående överlämnande av lönefond till statskontorets förvaltning och om förskott å de statliga bidragen ger mig icke anledning till erinran.

Det av utredningen föreslagna beloppet å 15 000 kronor, som skulle ställas till riksantikvarieämbetets förfogande för utbetalande av gottgörelse i vissa fall till lokala krafter utanför landsantikvarieorganisationen, anser jag mig icke kunna tillstyrka. Ej heller kan jag tillstyrka någon personalförstärkning inom riksantikvarieämbetet i avvaktan på inrättande av en landsantikvarietjänst i Stockholms län.

Jag torde böra nämna, att utredningen i sitt betänkande även diskuterat frågan om titeln landsantikvarie kan anses lämplig. Enligt utredningen talar övervägande skäl för att titeln landsantikvarie utbytes mot länsantikvarie. Av de remissinstanser, som yttrat sig i ämnet, synes de flesta icke vilja förorda någon ändring. För egen del anser jag, att titeln landsantikvarie bör bibehållas.

Motioner

I motionerna *I: 394* och *II: 490* har anförts bland annat följande.

De skäl, som förestavade riksdagens beslut år 1946 att uppdelas Älvsborgs län i två landsantikvariedistrikt, ett för Sjuhäradsbygden med säte i Borås och ett för länet i övrigt med säte i Vänersborg, torde alltjämt vara lika bärande. Ett i nämnda sammanhang avlåtet remissyttrande från *Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien* belyser det centrala i detta spörsmål. Därur må citeras följande: »Det torde vara uppenbart, att föreliggande uppgifter för landsantikvarierna i Älvsborgs län äro ganska svåra att bemästra, icke blott på grund av länets stora geografiska utsträckning i norr och söder, utan kanske i ännu högre grad beroende på de betydande olikheter i landskapligt och kulturellt hänseende, som existerar mellan länets norra och södra delar. Sjuhäradsbygdens särpräglade förhållanden ha ju också motiverat bildandet av en särskild kulturhistorisk förening, som ända sedan 1903 bedrivit sin verksamhet inom den södra länsdelen och i dennas huvudort Borås grundat ett museum med omfattande och värdefulla samlingar. Detta museum är utan tvivel av den betydelsen, att det kan jämföras med de större provinsmuseer, som blivit huvudorter för landsantikvariedistrikt i andra landsdelar.

Akademien finner det sålunda av sakliga skäl påkallat, att södra Älvsborgs län, såsom föreslagits i motionerna, avskiljes såsom särskilt landsantikvariedistrikt med en landsantikvarie placerad såsom föreståndare för Borås museum. De sju häradernas kulturhistoriska förening är här landsantikvariernas naturliga huvudman. Hur gränslinjen mellan de båda landsantikvariedistrikten lämpligen bör dragas torde böra bli föremål för riksantikvarieämbetets närmare omprövning.»

Under de åtta år, som förflutit efter riksdagens beslut, har erfarenheten och utvecklingen bestyrkt det lyckosamma i den företagna åtgärden. Kulturminnesvården har år från år tilldragit sig ett ökat intresse icke minst från ortsbefolkningens sida, och landsantikvariernas ständigt ökade arbetsuppgifter vittna också om att uppdelningen i två distrikt var en ändamålsenlig anordning.

I detta sammanhang bör också betonas, att den museala synpunkten är värd sitt särskilda betraktande. Inom nuvarande två distrikt finnas centrala museer med för respektive områden representativa samlingar. Icke minst den inom södra länsdelen dominerande textil- och beklädnadsindustrin har erhållit för dessa speciella områden karakteristiska och värdefulla samlingar i Borås museum. Det angelägna i att de centrala museerna äro ställda under sakkunnig ledning och därigenom tillvinna sig ett alltmera ökat intresse torde ligga i öppen dag.

Det är av intresse att påpeka, hurusom departementschefen i förevarande proposition särskilt framhäver de museala synpunkterna i samband med landsantikvarieorganisationen. Han förordar sålunda, att statsbidraget till museiföreståndaren i Varberg bör utgå enligt oförändrade grunder, så länge den nuvarande föreståndaren kvarstår i sin tjänst. Han stannar dock icke härvid utan avser, att vid tidpunkten för föreståndarens avgång från tjänsten torde till prövning böra upptagas frågan, huruvida och på vad sätt fortsatt statligt bidrag till Varbergs museum skall utgå.

Beträffande landsantikvartjänsten i Borås föreslås som nämnts att denna skall indragas när nuvarande befattningshavare avgår. Då befattningshavaren i fråga torde ha åtskilliga år till pensionsålderns inträde, kan ett beslut enligt förslaget leda till att nuvarande organisation i Älvsborgs län bibehålles oförändrad i ett 15-tal år för att därefter plötsligt upphöra. En sådan ordning kan icke vara tillfredsställande, allra minst med hänsyn till de särskilda förhållanden som föreligga. Det lämpligaste härvidlag torde därför vara, att frågan om denna landsantikvartjänsts bibehållande, i likhet med vad som förordats beträffande bidrag till Varbergs museum, ställes under omprövning då den nuvarande befattningshavaren avgår.

Utskottet

De av departementschefen förordade grunderna för statens bidrag till landsantikvarieorganisationen åsyftar en konsolidering och förstärkning av den hittillsvarande organisationen. Vad departementschefen i sådant avseende föreslagit har utskottet funnit sig i huvudsak kunna biträda.

Utskottet delar sålunda departementschefens uppfattning om att läns- och landskapsorganisationerna inom kulturminnesvårdens eller hembygdsvårdens område bör bibehållas såsom huvudmän för landsantikvarierna och att avsteg härifrån bör ifrågakomma allenast i rena undantagsfall efter särskild prövning av Kungl. Maj:t.

Vad gäller åtgärder i syfte att skapa fastare former för huvudmannorganisationerna har utskottet i likhet med departementschefen funnit sig kunna godtaga utredningens förslag om styrelsens sammansättning. Likaså biträder utskottet utredningens av departementschefen förordade förslag om att inom styrelsen alltid skall finnas ett förvaltningsutskott. Utskottet anser dock att Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande riksantikvarieämbetet bör äga befogenhet att medgiva undantag från denna bestämmelse i sådana fall, där en dispens från huvudregeln kan befinnas

påkallad, exempelvis då förvaltningsutskottet skulle bli i det närmaste lika stort som vederbörande styrelse.

Utskottet är ense med departementschefen därom, att landsantikvarie-distrikten i regel bör sammanfalla med länen. I enlighet härmed tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag att Skåne delas upp i två distrikt, ett för Malmöhus län och ett för Kristianstads län. Vidkommande frågan om bildande av ett landsantikvariedistrikt för Stockholms län torde det böra ankomma på vederbörande lokala intressen att taga initiativ i ärendet. Departementschefen har beträffande Älvsborgs län föreslagit att länets uppdelning på två distrikt bör upphöra, då den nuvarande landsantikvarien för södra delen av länet (Sjuhäradsbygden) lämnar sin befattning. I motionerna I: 394 och II: 490 har däremot yrkats att frågan om fortsatt statligt bidrag till landsantikvarietjänsten i Borås finge upptagas till prövning i anslutning till den nuvarande innehavarens avgång från tjänsten. Utskottet får i detta ärende framhålla att goda skäl talar såväl för den av departementschefen hävdade principiella uppfattningen som för motionärernas mening. Då det aktuella läget icke nu kräver ett bestämt ställningstagande till förevarande spörsmål anser utskottet det lämpligt att denna fråga tills vidare hålles öppen och göres till föremål för förnyat övervägande från Kungl. Maj:ts sida. I enlighet med den ståndpunkt, utskottet sålunda intagit, har det i motionerna framställda yrkandet blivit i huvudsak tillgodosett.

I detta sammanhang vill utskottet vitsorda den i och för sig betydelsefulla verksamhet som bedrivs vid museet i Varberg. Ehuru denna verksamhet icke företer några bestämda anknytningspunkter till landsantikvarieorganisationen anser utskottet likväl att formen för statligt stöd åt ifrågavarande verksamhet bör bli föremål för prövning vid uppkommande vakans å museichefstjänsten.

Mot det av departementschefen angivna statsbidragssystemet har utskottet icke funnit anledning till erinran, icke heller mot departementschefens förslag beträffande särskilt statsbidrag för kulturminnesvården å Gotland samt statsbidrag för avlönande av landsantikvarien i Borås och museiföreståndaren i Varberg.

I likhet med departementschefen anser utskottet att övervägande skäl tala för att titeln landsantikvarie bibehålles.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bör för nästa budgetår anvisas ett förslagsanslag av 365 000 kronor till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen. I beloppet ingår medel till den nya landsantikvarieorganisationen i Skåne från och med den 1 juli 1955. Enligt vad utskottet inhämtat kan den ifrågavarande omorganisationen, innebärande bland annat inrättande av en landsantikvarietjänst i Kristianstads län, icke bli genomförd förrän tidigast den 1 januari 1956. Utskottet har för sin del icke något att erinra

mot att under en viss övergångstid, räknat från och med den 1 juli 1955, för det nya landsantikvariedistriktet avsedda medel av ovannämnda anslag må efter närmare bestämmande av Kungl. Maj:t disponeras för tillfälligt anställd, fackutbildad arbetskraft inom nämnda distrikt.

Då vad departementschefen i övrigt framhållit och föreslagit icke har givit utskottet anledning till erinran eller annat särskilt uttalande än att Kungl. Maj:t givetvis bör äga rätt att i särskilda fall medge dispens från gällande behörighetsvillkor för landsantikvarietjänst, hemställer utskottet, att riksdagen må

a) till *Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen* för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 365 000 kronor;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört i anledning av motionerna I: 394 och II: 490.

Stockholm den 14 april 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Leander, Näsström, Pålsson, Hesselbom, Birger Andersson, Alfred Nilsson, Thun, Axel Andersson, Nils Theodor Larsson, Olsén, Arrhén och Jacobsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malm-borg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Lindholm, Åkerström, fröken Elmén, herrar Johansson i Mysinge, Widén, Karlsson i Olofström, fröken Vinge, fröken Olsson och herr Svensson i Stenkyrka.